

พลวัตโลกยุคบานี้กับบทบาทภาวะผู้นำสตรีในบริบทสถานศึกษา:
ข้อสะท้อนการบูรณาการกลยุทธ์บนฐานพุทธธรรม*

The World Dynamics of the Bani Era and Women's Leadership
Roles in the Context of Educational Institutions: Reflections on the
Integration of Strategies Based on the Buddhist Way

ณัฐพร ลิงห์สร, ลำพอง กลมกุล, ณัฐกา สงวนวงษ์, เรียงวิทย์ นิลโคตร และณัฐพัชร สายเสนา
Natataporn Singsorn, Lampong Klomkul, Nattaka Sanguanwong,
Reongwit Nilkote and Natthapat Saisena
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1
Suphanburi Primary Educational Service Area Office 1, Thailand
Corresponding Author, E-mail: natataporn1223@gmail.com

บทคัดย่อ

โลกยุคโกลาหลเป็นกระแสการเปลี่ยนแปลงที่ยากจะคาดคะเนในปัจจุบัน ส่งผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตและการบริหารองค์กรเป็นอย่างมาก บทความนี้มุ่งนำเสนอการพัฒนาภาวะผู้นำสตรีในบริบทสถานศึกษาโดยเฉพาะในยุค BANI ที่มีความเปราะบาง วิดกกังวล ไม่เป็นเชิงเส้น และไม่เข้าใจ การศึกษาและการจัดการเรียนรู้ต้องเผชิญกับความท้าทายที่เกิดจากความไม่แน่นอนและการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว การศึกษาได้สะท้อนให้เห็นว่า กลยุทธ์ในการพัฒนาภาวะผู้นำสตรีจำเป็นต้องมีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ โดยการบูรณาการหลักการของพุทธธรรมเข้ามาเป็นฐานในการพัฒนาจะช่วยเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมให้กับผู้นำสตรี การประยุกต์ใช้และบูรณาการหลักพุทธธรรม 4 ด้าน ได้แก่ อริยสัจ 4, วุฒิธรรม 4, กัลยาณมิตร 7 และภาวนา 4 เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาในมิติทางจิตวิญญาณและจริยธรรมนี้จะช่วยสร้างแนวทางในการพัฒนาผู้นำสตรีที่มีจริยธรรมและคุณค่าทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ข้อเสนอแนะในการประยุกต์ใช้รวมถึงการเสริมพลังอำนาจสำหรับผู้เกี่ยวข้องเพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะในการใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาภาวะผู้นำสตรี การสร้างเครือข่ายกัลยาณมิตรในสถานศึกษาเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสนับสนุนซึ่งกัน

*ได้รับบทความ: 30 ตุลาคม 2567; แก้ไขบทความ: 12 ธันวาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 20 ธันวาคม 2567
Received: October 30, 2024; Revised: December 12, 2024; Accepted: December 20, 2024

และกันการใช้เทคนิคการภาวนาเพื่อเสริมสร้างสติและการตัดสินใจที่มีจริยธรรมซึ่งจะช่วยพัฒนา ความเป็นผู้นำที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ผลการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษา นักการศึกษา และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาภาวะผู้นำสตรี เพื่อสร้างสรรค์สังคมที่มีความเท่าเทียม และยั่งยืน

คำสำคัญ: โลกยุคบาฬี; บทบาท; ภาวะผู้นำสตรี; พุทธธรรม

Abstract

The current era, marked by global turmoil, presents an unpredictable wave of change, significantly impacting the way we live and manage organizations. This article focuses on the development of female leadership in educational institutions, particularly in the BANI era, which is characterized by fragility, anxiety, non-linearity, and incomprehensibility. Education and learning management face challenges arising from uncertainty and rapid changes. Research indicates that strategies for developing female leadership must be appropriate and effective. Integrating Buddhist principles as a foundation for development will help enhance the ethics and morality of female leaders. The application and integration of four Buddhist principles-The Four Noble Truths, The Four Virtues, The Seven Noble Friends, and The Four Meditations-can be applied effectively within educational institutions. This study in the spiritual and ethical dimension will provide guidelines for developing female leaders with ethics and social values that adapt to ever-changing times. Suggestions for implementation include empowering stakeholders to enhance their knowledge and skills in applying Buddhist principles for developing female leadership, creating networks of noble friends within educational institutions to share experiences and support one another, and using meditation techniques to enhance mindfulness and ethical decision-making, which will contribute to the development of leadership that adds value to the advancement of educational quality. This study will be beneficial to school administrators, educators, and stakeholders involved in developing female leadership, aiming to create an equitable and sustainable society.

Keywords: BANI Era; Role, Female Leadership; Buddhist Principles

1. บทนำ

ปัจจุบัน สังคมโลกกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและซับซ้อน ซึ่งสามารถจำแนกเป็นยุคต่างๆ ได้แก่ ยุคดิจิทัล (Digital Era) ยุคข้อมูลข่าวสาร (Information Age) ยุคปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence Era) และยุคความยั่งยืน (Sustainability Era) โดยแต่ละยุคมีลักษณะเฉพาะและความท้าทายที่แตกต่างกัน การเปลี่ยนแปลงในยุคต่างๆ จำต้องเรียนรู้และปรับตัวอย่างต่อเนื่อง โลกยุค BANI (Brittle, Anxious, Non-linear, and Incomprehensible) เป็นยุคที่เต็มไปด้วยความไม่แน่นอนและการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตและการบริหารองค์กร โดยเฉพาะในบริบทของสถานศึกษา การศึกษาและการจัดการเรียนรู้ต้องเผชิญกับความท้าทายที่ยากจะคาดเดาและต้องปรับตัวให้ทันต่อสถานการณ์ที่เปราะบางและไม่แน่นอน กล่าวได้ว่า โลกในยุค BANI คุณลักษณะของยุค BANI เป็นยุคที่เต็มไปด้วยความท้าทายที่ยากจะคาดเดาและซับซ้อน ซึ่งทำให้บุคคลและองค์กรต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนและการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การเข้าใจและรับมือกับคุณลักษณะทั้ง 4 ของยุค BANI จะช่วยให้เราเตรียมพร้อมในการรับมือกับสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนและสามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสมในบริบทของสถานศึกษาและองค์กรต่างๆ บทความนี้มุ่งเสนอผลกระทบของโลกยุค BANI ต่อการพัฒนาภาวะผู้นำสตรีในสถานศึกษา ซึ่งผู้นำสตรีในยุคนี้จำเป็นต้องมีความยืดหยุ่นและสามารถตัดสินใจได้อย่างมีจริยธรรมแม้ในสถานการณ์ที่ไม่เป็นเชิงเส้นและไม่เข้าใจได้อย่างชัดเจน กลยุทธ์ในการพัฒนาภาวะผู้นำสตรีจึงต้องมีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ การสร้างความสามารถในการปรับตัวจะเป็นกุญแจสำคัญในการเผชิญกับความท้าทายในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้และเป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อสร้างอนาคตที่ยั่งยืนสำหรับคนรุ่นต่อไป ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงภาวะผู้นำ (Leadership) ของผู้นำหรือบุคลากรในองค์กรและสังคมเป็นสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรเป็นอย่างยิ่ง การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนความยั่งยืนต้องมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และมุ่งมั่นในการพัฒนาศักยภาพ โดยใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง (มติชนออนไลน์, 2567) ผู้นำการเปลี่ยนแปลงจึงมีบทบาทสำคัญในการนำพาองค์กรสู่ความยั่งยืนและสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อองค์กรและรวมถึงสังคมในอนาคต (สรกุล อุดุลยานนท์, 2567) ในการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องอาศัยรูปแบบการเป็นผู้นำที่ดีและแนวทางการบริหารที่เหมาะสม การเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพไม่ใช่เพียงแค่การมีตำแหน่งหรืออำนาจ แต่ยังรวมถึงคุณลักษณะหลายประการที่ช่วยสร้างความสำเร็จให้กับทีมและองค์กร (ธีระ รุญเจริญ, 2553) ผู้นำต้องเน้นถึงบทบาทในการสร้างวิสัยทัศน์และทิศทางที่ชัดเจน การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดี การพัฒนาศักยภาพของบุคลากร และการจัดการกับความเปลี่ยนแปลงในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การสร้างวิสัยทัศน์ที่ดีช่วยกระตุ้นทีมงานและเพิ่มแรงจูงใจ ในขณะที่การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพช่วยลดความสับสนและส่งเสริมความร่วมมือ นอกจากนี้ ผู้นำยังมีบทบาทในการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนการเรียนรู้และความคิดสร้างสรรค์ การพัฒนา

ศักยภาพทีม และการจัดการกับความเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างองค์กรที่มีความยั่งยืน และสามารถรับมือกับความท้าทายได้

ปัจจุบัน สตรีเข้ามามีบทบาทเป็นผู้นำในสังคมอย่างเด่นชัดโดยเฉพาะในประเทศที่มีระบบประชาธิปไตยเสรี (Liberal Democracy) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเปิดโอกาสให้สตรีได้รับการศึกษาในระดับสูง และเข้ามามีบทบาทในวงการต่างๆ เช่น การเมือง ธุรกิจ และการศึกษา ในระดับที่เท่าเทียมกับผู้ชาย การเป็นผู้นำของสตรีในปัจจุบันจึงมีความท้าทายและต้องมีการเรียนรู้และพัฒนาดตนเองอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง (มัชฌิมา วรชจันทร์เพ็ญ, 2564, หน้า 41-50) และที่สำคัญคือศักยภาพด้านภาวะผู้นำ (Leadership capability) เพื่อให้มีวิสัยทัศน์ สร้างสัมพันธภาพในองค์กร ซึ่งจะนำไปสู่การนำพาองค์กรสู่เป้าหมายได้อย่างราบรื่น (กุลชลี จงเจริญ, 2562, หน้า 18 – 36) สตรีจึงมีบทบาทมากยิ่งขึ้นในโลกปัจจุบันโดยเฉพาะมิติของการบริหารการศึกษา แนวโน้มของผู้นำที่เป็นสตรีมีจำนวนมากขึ้น และสตรีในตำแหน่งผู้นำมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายและส่งเสริมการศึกษา โดยสามารถเป็นแบบอย่างในการสร้างแรงบันดาลใจและพัฒนาศักยภาพของนักเรียน นอกจากนี้ยังต้องเผชิญกับความท้าทายต่างๆ เช่น การยอมรับจากสังคมและการสร้างความมั่นใจในตนเอง การสนับสนุนจากเครือข่ายระหว่างสตรีผู้นำและการอบรมพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำเป็นสิ่งจำเป็นในการเตรียมความพร้อมให้กับสตรีในการบริหารจัดการสถาบันการศึกษา บทความนี้เสนอว่าการพัฒนาภาวะผู้นำสตรีเป็นสิ่งสำคัญต่อการสร้างอนาคตที่ดีและยั่งยืนในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับอภิญา พรธณศรี และคณะ (2567, หน้า 1-12) ที่กล่าวว่า บทบาทที่เพิ่มขึ้นของสตรีในฐานะผู้นำในสังคม โดยเฉพาะในประเทศประชาธิปไตยเสรี เนื่องจากการศึกษาเปิดโอกาสให้สตรีมีความเท่าเทียมกับผู้ชาย สตรีต้องพัฒนาตนเองและมีศักยภาพด้านภาวะผู้นำเพื่อสร้างวิสัยทัศน์และสัมพันธภาพในองค์กร การสร้างเครือข่ายและอบรมทักษะการเป็นผู้นำมีความสำคัญในการเตรียมความพร้อมให้กับสตรีในการบริหารการศึกษา ซึ่งจะช่วยสร้างอนาคตที่ดีและยั่งยืนในสังคม พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งหวังให้บุคคลสามารถบรรลุถึงจุดมุ่งหมายสูงสุดในชีวิต ซึ่งคือการมีจิตใจสงบและสบายท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงในสภาวะต่างๆ ได้อย่างรู้เท่าทันและปรับตัวได้ตลอดเวลา (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2562) ในมิติของการบริหารประเทศ พระพุทธศาสนาได้เข้าไปมีบทบาทในกำหนดแนวทางการปกครองของพระมหากษัตริย์ โดยเน้นความสำคัญของการบริหารจัดการที่มีความเอื้ออาทรและมีจริยธรรม และเป็นแบบของการดำเนินชีวิตทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการในการนำมาใช้มาเป็นวิถีการดำเนินชีวิต สำหรับบทบาทด้านการบริหาร ผู้นำต้องสร้างแบบอย่างในการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งจะเป็นผู้สามารถกระตุ้นให้ประชาชนมีความตระหนักรู้ในคุณค่าและจริยธรรม ส่งผลให้เกิดความสามัคคีและความร่วมมือในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน การบริหารที่มีพื้นฐานจากพระพุทธศาสนาจึงเป็นแนวทางที่สามารถนำไปสู่การสร้างสังคมที่มีความสงบสุขและเจริญก้าวหน้า (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2565) เนื่องจาก

พระพุทธศาสนาเชื่อมั่นถึงการพัฒนาตนเองว่าสามารถที่จะเรียนรู้เพื่อบรรลุอะไรก็ได้ถ้ามีการเรียนรู้ที่ดี (ประเวศ วะสี, 2564) หลักธรรมในพุทธศาสนานี้สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำสตรีได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการวิเคราะห์ห้วงค์รผ่านกระบวนการคิดแบบอริยสัจ การสร้างสัมพันธ์ภาพองค์กรตามหลักกัลยาณมิตร เป็นต้น การบูรณาการหลักธรรมเหล่านี้เข้ากับการพัฒนาภาวะผู้นำสตรีช่วยเสริมสร้างความสามารถในการตัดสินใจที่มีสติ รอบคอบ และมีความรับผิดชอบ ผู้นำสตรีที่มีพื้นฐานจากหลักพุทธธรรมจะสามารถรับมือกับความท้าทายได้อย่างสงบ สุขุม สร้างความไว้วางใจและความเคารพจากผู้ที่อยู่ใต้การนำ และสามารถนำพาองค์กรให้ประสบความสำเร็จอย่างมีคุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับ รตสิริ นาทอง และคณะ (2559, หน้า 133-147) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการพัฒนาภาวะผู้นำสตรีมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะหลักธรรมเหล่านี้ไม่เพียงเสริมสร้างความสามารถในการตัดสินใจอย่างมีสติและรอบคอบ แต่ยังช่วยให้ผู้นำสตรีสามารถรับมือกับความท้าทายต่างๆ ได้อย่างสงบ ด้วยการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีในองค์กรและการเป็นแบบอย่างที่มีคุณธรรม นอกจากนี้ ยังส่งเสริมให้องค์กรดำเนินไปสู่ความสำเร็จอย่างมีจริยธรรม

บทความนี้ ผู้นิพนธ์มุ่งหวังการนำเสนอพลวัตของโลกยุคบาณี (BANI Era) และเชื่อมโยงกับการพัฒนาภาวะผู้นำสตรีในบริบทสถานศึกษา ผู้นิพนธ์ได้สังเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบันเป็นจุดเริ่มต้นต่อการเสนอแนะทางพัฒนาผู้นำสตรีผ่านการบูรณาการหลักพุทธธรรม โดยเฉพาะพุทธวิธี ภาพรวมของบทความสะท้อนให้เห็นว่าผู้นำสตรีที่ได้รับการพัฒนาผ่านกระบวนการนี้จะสามารถปรับตัวได้ดีในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว อีกทั้งกลยุทธ์ที่ยืดหยุ่นและสอดคล้องกับธรรมชาติของพลวัตโลกในยุคบาณีที่จะส่งเสริมให้ผู้นำทำงานได้อย่างคล่องตัว ตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กรและสังคมอย่างยั่งยืน

2. ภาวะผู้นำสตรีในสถานศึกษา : บทบาท และการพัฒนาตนเองในยุคบาณี

ยุคบาณี (BANI Era) เป็นยุคที่เต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายทางสังคม การพัฒนาภาวะผู้นำสตรีในสถานศึกษาจึงกลายเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องให้ความสนใจอย่างยิ่ง สตรีในบทบาทผู้นำไม่เพียงแต่ต้องเผชิญกับอุปสรรคทางเพศ แต่ยังต้องพัฒนาตนเองเพื่อให้สามารถนำพาองค์กรการศึกษาไปสู่ความสำเร็จและความยั่งยืน ส่วนนี้เป็นการนำเสนอบริบทของการเปลี่ยนแปลงกับแนวคิดการบริหารองค์กรสมัยใหม่ และภาวะผู้นำสตรี ทั้งแนวคิด และการพัฒนาศักยภาพตามลำดับ ดังนี้

การบริหารองค์กรสมัยใหม่เน้นความยืดหยุ่น การทำงานร่วมกัน และการใช้เทคโนโลยี โดยผู้บริหารต้องมีความสามารถในการปรับตัวและตัดสินใจอย่างมีความรับผิดชอบ รวมถึงการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่หลากหลายและมีความร่วมมือสูง ภาวะผู้นำสตรีในองค์กรสมัยใหม่มีความสำคัญมากขึ้น เนื่องจากผู้นำหญิงมักมีคุณสมบัติที่เหมาะสมกับแนวทางบริหารสมัยใหม่ เช่น การฟังและเอาใจใส่ (Empathy) การ

ทำงานร่วมกัน (Collaboration) และการมีความยืดหยุ่นในการจัดการกับการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ยังช่วยส่งเสริมการตัดสินใจที่หลากหลายและสามารถพัฒนาองค์กรได้ดีขึ้น แม้จะยังคงมีอุปสรรคจากความไม่เท่าเทียมทางเพศในบางกรณี กล่าวได้ว่า ภาวะผู้นำสตรีมีบทบาทสำคัญในการบริหารองค์กรสมัยใหม่ ด้วยการนำเสนอแนวทางที่ใส่ใจคนในองค์กรและเปิดรับความคิดเห็นที่หลากหลายเพื่อสร้างสรรค์องค์กรที่ยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาแปลงปัจจุบัน ในสังคมปัจจุบันที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว หรือที่เรียกว่า “ยุค BANI” เป็นที่มาของคำย่อทั้ง 4 คำซึ่งอธิบายถึงลักษณะของการเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบันที่มีความเป็นพลวัตอย่างสูง ประกอบด้วย Brittle, Anxiety-inducing, Nonlinear และ Incomprehensible ได้รับการเสนอโดย Jamais Cascio เพื่ออธิบายสภาพแวดล้อมทางสังคมและเศรษฐกิจที่เต็มไปด้วยความไม่แน่นอนและการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากการแพร่ระบาดของ COVID-19 ที่ทำให้การเปลี่ยนแปลงหลายด้านเกิดขึ้นอย่างกะทันหัน (Jamais Cascio, 2022) รายละเอียดของทั้ง 4 คำ มีดังต่อไปนี้ ด้วย 1) Brittle หมายถึง “ความเปราะบาง” ของระบบต่างๆ ที่การดำเนินชีวิตในโลกยุคปัจจุบันที่จะต้องดำรงอยู่บนความเสี่ยงต่อการล้มเหลวเมื่อเผชิญกับแรงกดดันหรือความเครียด ซึ่งทำให้เกิดปัญหาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงหรือวิกฤติ 2) Anxiety-inducing ความหมายถึง “ความอ่อนไหว” เป็นการสะท้อนถึงสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนสร้างความวิตกกังวลให้กับบุคคลและองค์กร ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจและการดำเนินงาน 3) Nonlinear หมายถึง “ความไม่แน่นอน” เป็นการสะท้อนถึงเหตุการณ์และผลลัพธ์ในยุคนี้นักไม่เป็นไปตามแบบแผนที่คาดการณ์ได้ แต่เป็นไปตามความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนและไม่คาดคิด และ 4) Incomprehensible หมายถึง “การไร้ระเบียบ” เป็นการอธิบายลักษณะของความซับซ้อนและความแปรปรวนทำให้การเข้าใจเหตุการณ์และปรากฏการณ์ต่างๆ เป็นเรื่องยาก ส่งผลให้การตัดสินใจและการวางแผนมีความซับซ้อนมากขึ้น การนำเสนอแนวคิด BANI ช่วยให้ผู้นำและองค์กรสามารถเข้าใจและเตรียมพร้อมสำหรับความท้าทายในอนาคต โดยมุ่งเน้นที่ความยืดหยุ่น การปรับตัว และการพัฒนาแนวทางการบริหารที่เหมาะสมกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ (อนิรุทธิ์ ตูลสุข, 2565) บริบทของการบริหารในยุคการเปลี่ยนแปลง ผู้นำและองค์กรควรเน้นการพัฒนาความยืดหยุ่นและการปรับตัว เพื่อตอบสนองต่อความท้าทายอย่างรวดเร็ว โดยการสร้างกลยุทธ์ที่เปิดกว้างและสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์เพื่อสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืน

มิติของการบริหารองค์กรสมัยใหม่ สืบเนื่องด้วยความไม่แน่นอนและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว การบริหารองค์กรในปัจจุบันต้องมีแนวทางที่แตกต่างจากอดีต แนวคิดการบริหารองค์กรสมัยใหม่จึงมุ่งเน้นไปที่การสร้าง ความยืดหยุ่น ความร่วมมือ (Kotter, 1995) และการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความท้าทายได้อย่างมีประสิทธิภาพ หนึ่งในลักษณะที่สำคัญของการบริหารองค์กรสมัยใหม่คือการเน้นคนเป็นศูนย์กลาง การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมให้พนักงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและเสนอความคิดเห็น การฟังและเข้าใจความต้องการของบุคลากรจะช่วยให้เกิดความรู้สึก

เป็นเจ้าของและความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น (Davies, 2018) นอกจากนี้ การพัฒนาทักษะและความสามารถของพนักงานก็มีความสำคัญเพื่อให้พวกเขาสามารถเติบโตไปพร้อมกับองค์กร การใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการยังเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้องค์กรสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานได้ โดยการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้จะช่วยลดค่าใช้จ่ายและปรับปรุงประสบการณ์ของลูกค้าและพนักงาน ทำให้สามารถสร้างผลิตภัณฑ์และบริการที่ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดได้ดียิ่งขึ้น ความยืดหยุ่นก็เป็นองค์ประกอบสำคัญของการบริหารองค์กรสมัยใหม่ องค์กรจำเป็นต้องสามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงในตลาด การแข่งขัน หรือแม้กระทั่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การจัดการความเสี่ยงอย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยให้สามารถรักษาความเสถียรและความเติบโตขององค์กรได้ (นวนลภา จุลสุทธิ และคณะ, 2567, หน้า 310-328) สามารถกล่าวได้ว่า แนวคิดการบริหารองค์กรในยุคสมัยใหม่จำเป็นต้องมุ่งเน้นที่การสร้างความสัมพันธ์ที่มีความหมาย การสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับอนาคตที่ไม่แน่นอน การปรับตัวและการเรียนรู้เป็นกุญแจสำคัญที่จะช่วยให้องค์กรสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนในโลกที่เต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลงนี้

ผู้นำสตรีในปัจจุบันนับว่ามีบทบาทสำคัญจากรายการวิจัยพบว่านักวิชาการศึกษาศรีสัดส่วนร้อยละ 15 ของจำนวนนักวิชาการในเขตพื้นที่ของรัฐแคลิฟอร์เนีย และผลการวิจัยแสดงถึงความสำเร็จในการพัฒนาความรู้และประสบการณ์ส่วนบุคคล โดยใช้กลยุทธ์การบริหารและการสนับสนุนจากผู้ร่วมงานและครอบครัวของผู้นำสตรี (Wickham, 2007) สอดคล้องกับการวิเคราะห์ภาวะผู้นำของผู้บริหารเขตพื้นที่สตรีในรัฐนิวเจอร์ซีย์ พบว่าสตรีสามารถข้ามผ่านอคติทางเพศในอดีต โดยแสดงศักยภาพร่วมกับเพื่อนร่วมงานชาย และมีบทบาทสำคัญในการสร้างภาพลักษณ์ของสตรีอเมริกันในทศวรรษนั้น จึงเสนอให้มีการจัดตั้งสถาบันฝึกสอนภาวะผู้นำสำหรับเยาวชนสตรี เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะทางการเมือง (Edmunds, 2007) กล่าวได้ว่า การเชื่อมโยงกับการบริหารสถานศึกษา ผู้นำสตรีสามารถนำเสนอวิสัยทัศน์ที่ก้าวหน้าและสร้างความเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนในสถาบันการศึกษา โดยการพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำตั้งแต่เยาวชนสถาบันการศึกษาจึงควรให้ความสำคัญกับการจัดตั้งโปรแกรมฝึกสอนภาวะผู้นำสำหรับนักเรียนหญิง เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการเป็นผู้นำในอนาคต การสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนและสร้างโอกาสให้กับนักเรียนหญิงจะช่วยให้พวกเขาสามารถแสดงศักยภาพและประสบความสำเร็จในบทบาทการบริหารในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บริบทการศึกษาผู้นำสตรีสามารถมีบทบาทสำคัญในการเสนอวิสัยทัศน์ที่ก้าวหน้าและสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนในสถาบันการศึกษา โดยการพัฒนาภาวะผู้นำตั้งแต่เยาวชน สถาบันการศึกษาจึงควรให้ความสำคัญกับการจัดตั้งโปรแกรมฝึกสอนภาวะผู้นำสำหรับนักเรียนหญิง เพื่อเตรียมความพร้อมในการเป็นผู้นำในอนาคต การสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนและสร้างโอกาสให้กับนักเรียนหญิงจะช่วยให้พวก

เขาสามารถแสดงศักยภาพและประสบความสำเร็จในบทบาทการบริหารในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ บทบาทของผู้นำสตรีในปัจจุบันจึงเน้นไปที่การเป็นผู้ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง, การสร้างแรงบันดาลใจ, การทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ และการพัฒนาแนวทางการแก้ปัญหาที่มีความยั่งยืน โดยเฉพาะในสังคมที่เต็มไปด้วยความท้าทายและการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

3. การบูรณาการกลยุทธ์บนฐานพุทธธรรม

การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการวิเคราะห์การพัฒนาภาวะผู้นำสตรีโดยการบูรณาการหลักพุทธธรรม 4 ด้าน ซึ่งได้จากการสังเคราะห์จากการศึกษา (Documentary research) ของผู้นิพนธ์และได้เสนอเป็นแนวทางการสำคัญในการพัฒนาผู้นำสตรีในสถานศึกษา ดังรายละเอียด

1. การสร้างความตระหนัก (Awareness) หลักธรรมที่สำคัญในการบูรณาการคือหลักอริยสัจ 4 ประกอบด้วย มิตติ์ด้านทุกข์ โดยความหมายพื้นฐานคือ “ความจริงของปัญหา” เป็นจุดเริ่มของการเข้าใจถึงความจริงของชีวิตและการดำเนินชีวิตในสังคม ในด้านองค์กรจะต้องเข้าใจสภาพบริบทและความเป็นจริง การทำความเข้าใจในสภาพปัญหา เช่น ความไม่พอใจ ความขัดแย้ง หรือความเครียดในที่ทำงาน เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้นำสตรีสามารถเริ่มมองเห็นปัญหาอย่างชัดเจนและตรงไปตรงมา วิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหานั้นๆ ในองค์กร ซึ่งมักเกิดจากปัจจัยภายในหรือภายนอก เช่น นโยบายที่ไม่ชัดเจน ความไม่เข้าใจระหว่างทีมงาน หรือการขาดการสื่อสารที่ดี การเข้าใจสาเหตุเหล่านี้จะช่วยให้ผู้นำสามารถวางแผนในการแก้ไขได้อย่างมีประสิทธิภาพ มิตติ์ด้านสมุทัย หรือ “สาเหตุของทุกข์” หลังจากการตระหนักถึงปัญหาต้องวิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหานั้นๆ ในองค์กร ซึ่งมักเกิดจากปัจจัยภายในหรือภายนอก เช่น นโยบายที่ไม่ชัดเจน ความไม่เข้าใจระหว่างทีมงานหรือการขาดการสื่อสารที่ดี การเข้าใจสาเหตุเหล่านี้จะช่วยให้สามารถวางแผนการแก้ไขอย่างมีประสิทธิภาพ มิตติ์ด้านนิโรธ หรือ “การสิ้นทุกข์” จากเข้าใจสาเหตุแล้วจะสามารถกำหนดเป้าหมายการขจัดปัญหา เช่น การส่งเสริมการทำงานร่วมกัน การสร้างความเชื่อมั่นระหว่างสมาชิกในองค์กร หรือการสร้างสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตรและมีการสนับสนุนทางด้านจิตใจ และ ด้านมรรค หรือ “วิธีการแก้ปัญหา” การแก้ไขปัญหานั้นๆ ในองค์กรสามารถทำได้ผ่านการวางแผนที่เป็นรูปธรรม โดยมีมรรคหมายถึงแนวทางหรือวิธีการที่จะนำไปสู่การสิ้นทุกข์ เช่น การใช้กลยุทธ์ในการปรับปรุงการทำงาน การพัฒนาโครงสร้างองค์กร การฝึกอบรมทีมงาน การนำเสนอแนะนโยบายที่ชัดเจน รวมถึงการสร้างพื้นที่สำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและความคิดสร้างสรรค์อย่างเสรี

2. การพัฒนาทักษะ (Skill Development) หลักธรรมสำหรับการบูรณาการ คือ วัฏธรรม 4 ประกอบด้วย ด้านสัพปุริสสังเสวะ หรือ “การคบหาสัตบุรุษ” ในองค์กร การสร้างเครือข่ายภายในองค์กรที่มีผู้นำที่มีปัญญาและคุณธรรมเป็นแบบอย่างให้แก่ผู้อื่น จะช่วยเสริมสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้และการพัฒนาร่วมกัน ผู้นำสตรีสามารถนำพนักงานในองค์กรไปสู่การเรียนรู้จากผู้รู้ หรือการเชื่อมโยงกับที่ปรึกษา

(mentors) เพื่อเพิ่มทักษะและสร้างความรู้ในงาน ทำให้เกิดการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ที่ลึกซึ้งและยั่งยืน ทั้งนี้ยังเป็นการสร้างความเชื่อมโยงทางปัญญาและจริยธรรมในองค์กร ที่จะช่วยให้บุคลากรมีเป้าหมายและวิสัยทัศน์ที่สอดคล้องกัน ด้านสัทธัมมัสสนะ หรือ “การรับฟังข้อธรรม” ในองค์กร ในบริบทองค์กร ผู้นำสตรีสามารถนำหลักการฟังอย่างเปิดใจมาใช้เพื่อสร้างช่องทางการรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ หรือข้อเสนอทางนวัตกรรมจากบุคลากร นอกจากนี้ ผู้นำควรเปิดรับฟังความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญหรือบุคคลที่มีประสบการณ์มากขึ้นในด้านต่างๆ เพื่อเพิ่มความรู้และแนวทางในการแก้ปัญหา ซึ่งจะเป็นแรงผลักดันสำคัญในการสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์และการตัดสินใจที่ถูกต้อง การเปิดโอกาสให้มีการสื่อสารอย่างเปิดเผยและสร้างสรรค์ จะช่วยส่งเสริมความร่วมมือในทีมงานและสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี มิติด้านโยนิโสมนสิการ หรือ “การคิดพิจารณาอย่างรอบคอบ” ในองค์กร ผู้นำสตรีที่มีทักษะการคิดพิจารณาอย่างรอบคอบสามารถนำแนวคิดนี้มาใช้ในการวิเคราะห์ปัญหาและความท้าทายที่องค์กรเผชิญอยู่ โดยการวิเคราะห์ปัญหาอย่างเป็นระบบจะช่วยให้สามารถตัดสินใจอย่างรอบคอบและแม่นยำมากขึ้น การใช้ข้อมูลและหลักฐานในการตัดสินใจเป็นสิ่งสำคัญในการปฏิบัติงานและพัฒนาองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ทีมงานมีความมั่นใจในการตัดสินใจและการดำเนินงานที่มีทิศทางชัดเจน มิติด้านธัมมานุสรมปฏิบัติ หรือ “การปฏิบัติตามข้อกฎระเบียบและมาตรฐานของสังคม” ในองค์กร ผู้นำสตรีที่ปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ตั้งมาและยึดมั่นในหลักธรรม จะช่วยสร้างมาตรฐานการทำงานที่โปร่งใสและยุติธรรมในองค์กร การยึดมั่นในจริยธรรมและความรับผิดชอบจะสร้างความไว้วางใจจากทีมงานและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) ทั้งภายในและภายนอกองค์กร เมื่อบุคลากรเห็นตัวอย่างที่ดีจากผู้นำ ก็จะส่งเสริมการทำงานร่วมกันอย่างมีความสุขและร่วมมือกันสร้างผลลัพธ์ที่ดีในองค์กร

3. การสร้างเครือข่ายที่มีคุณภาพ (Networking) การมีเครือข่ายที่ประกอบด้วยบุคคลที่มีคุณสมบัติของกัลยาณมิตร จะเป็นสิ่งสำคัญในการสนับสนุนการเติบโตและการพัฒนาของผู้นำ เครือข่ายนี้ไม่เพียงแต่เป็นแหล่งการเรียนรู้ แต่ยังเป็นแหล่งแรงบันดาลใจและการให้คำปรึกษาที่มีคุณภาพ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้ในเครือขையินี้จะช่วยเสริมสร้างทักษะและวิถีคิดที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาตนเองและองค์กร การประยุกต์ใช้ กัลยาณมิตรธรรม 7 เข้ากับภาวะผู้นำสตรีในบริบทสถานศึกษา เป็นการผสมผสานคุณธรรมของมิตรที่ดีเข้ากับทักษะความเป็นผู้นำ ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยเสริมสร้างทักษะส่วนบุคคลของผู้นำสตรี แต่ยังช่วยพัฒนาองค์กรสถานศึกษาให้เกิดบรรยากาศแห่งความร่วมมือ ความเคารพ และการสนับสนุนจากผู้ร่วมงาน โดยผู้นำสตรีสามารถนำหลักคุณธรรมทั้ง 7 ข้อนี้นำมาใช้ในการสร้างเครือข่ายการทำงานที่แข็งแกร่งและยั่งยืนในบริบทของสถานศึกษาได้ ประกอบด้วย มิติปิโย หรือ “ดำรงตนให้เป็นที่น่ารัก” ในบริบทของสถานศึกษา ผู้นำสตรีที่มีความน่ารักในลักษณะที่เปิดกว้างและเป็นกันเองจะส่งเสริมความสัมพันธ์เชิงบวกกับคณะครูและนักเรียน การสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองนี้ทำให้ทีมงานและนักเรียนกล้าที่จะเข้าหาเพื่อปรึกษาปัญหา ซึ่งจะเป็นพื้นฐานสำคัญของการแก้ไขปัญหาและพัฒนาสถานศึกษาอย่าง

มีประสิทธิภาพ มิติด้านครู หรือ “นำเคารพ” ผู้นำสตรีที่ได้รับความเคารพจากเพื่อนร่วมงานและนักเรียน จะเป็นที่ยอมรับและเป็นแบบอย่างในสถานศึกษา การมีท่าทางที่เหมาะสมและมีจริยธรรมจะช่วยสร้างความน่าเชื่อถือและส่งเสริมการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพภายใต้บรรยากาศที่มีความเคารพซึ่งกันและกัน มิติด้านภาวนา หรือ “นำเจริญใจ” การเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับบุคลากรในสถานศึกษานั้น ผู้นำสตรีที่พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องในด้านความรู้และภูมิปัญญา จะกระตุ้นให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดแรงบันดาลใจในการพัฒนาตนเอง การเป็นผู้นำที่เน้นการเรียนรู้และฝึกฝนอย่างต่อเนื่องส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีในองค์กร มิติด้าน วตฺตา จ หรือ “เป็นที่ปรึกษาที่ดี” ผู้นำสตรีในบริบทสถานศึกษาที่มีทักษะการให้คำปรึกษาที่ดี สามารถสื่อสารและชี้แจงแนวคิดและแนวทางการทำงานได้อย่างชัดเจน ทำให้การตัดสินใจในสถานศึกษามีความชัดเจนและเป็นไปตามแนวทางที่ได้รับการยอมรับ การให้คำปรึกษาที่มีประสิทธิภาพนี้ ยังช่วยสนับสนุนการแก้ไขปัญหาในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ มิติด้าน วจนฺทฺทโม หรือ “อดทนต่อถ้อยคำ” ผู้นำสตรีที่มีความอดทนในการฟังความคิดเห็นจากเพื่อนร่วมงานและนักเรียนจะช่วยสร้างความไว้วางใจและความร่วมมือในสถานศึกษา การรับฟังปัญหาและข้อเสนอแนะอย่างมีความอดทนทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งจะช่วยพัฒนาสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและโปร่งใส มิติด้าน คมภิรณฺจ กถํ กตฺตา หรือ “สามารถอธิบายเรื่องซับซ้อน” ผู้นำสตรีในสถานศึกษาที่มีความสามารถในการอธิบายแนวคิดที่ซับซ้อนให้เข้าใจง่าย จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และการทำงานร่วมกันได้อย่างราบรื่น การที่ผู้นำสามารถชี้แจงเนื้อหาที่ลึกซึ้งและซับซ้อนได้ดี ช่วยให้ทั้งคณะครูและนักเรียนเกิดความเข้าใจและพร้อมที่จะร่วมมือในการพัฒนาสถานศึกษา และ มิติด้าน โน จฏฺฐาเน นิโยชเย หรือ “ไม่แนะนำในทางเสื่อมเสีย” ผู้นำสตรีที่ยึดมั่นในคุณธรรมและไม่ชักนำในทางที่ผิด จะทำให้สถานศึกษาเป็นที่พึ่งพาทางจริยธรรมของนักเรียนและคณะครู การดำเนินการที่โปร่งใสและซื่อสัตย์จะเสริมสร้างความไว้วางใจระหว่างผู้นำกับผู้ใต้บังคับบัญชา และนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จที่ยั่งยืน

4. การฝึกภาวนา (Mindfulness Practice) การบูรณาการภาวนา 4 เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาผู้นำสตรีในบริบทสถานศึกษา โดยการนำหลักการฝึกอบรมและพัฒนาทั้งกาย ศีล จิต และปัญญา มาประยุกต์ใช้ ไม่เพียงแต่จะช่วยพัฒนาความสามารถในการควบคุมอารมณ์และการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ยังส่งเสริมคุณสมบัติที่จำเป็นสำหรับผู้นำสตรีในการเผชิญกับสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนในโลกปัจจุบัน หลักการเหล่านี้สามารถนำไปใช้ในการสร้างผู้นำที่มีความมั่นใจและมีคุณธรรม ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกทั้งในตนเองและในองค์กรการศึกษา ประกอบด้วย มิติด้านกายภาวนา หรือ “การพัฒนากาย” ผู้นำสตรีควรพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพในบริบทสถานศึกษา การฝึกฝนให้รู้จักติดต่อกับสิ่งรอบตัวอย่างมีสติและปฏิบัติในทางที่เป็นคุณ จะช่วยสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เป็นมิตรและส่งเสริมการเรียนรู้ที่ยั่งยืน การพัฒนากายช่วยให้ผู้นำสามารถสร้างวินัยในตนเองและเป็นแบบอย่างในการดูแลร่างกายและสิ่งแวดล้อมให้กับคณะครูและนักเรียน มิติด้านสัทภาวนา หรือ “การ

พัฒนาศีล” เป็นการฝึกฝนด้านคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งจะช่วยให้ผู้นำสามารถสร้างวัฒนธรรมที่มีความเคารพซึ่งกันและกันในองค์กร โดยเฉพาะในสภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่ต้องมีการอยู่ร่วมกันระหว่างบุคลากรและนักเรียน การตั้งอยู่ในระเบียบวินัยและไม่เบียดเบียนผู้อื่นจะช่วยสร้างความเชื่อถือและความน่าไว้วางใจจากผู้ใต้บังคับบัญชา ส่งผลให้การทำงานร่วมกันมีประสิทธิภาพมากขึ้น มิติด้านจิตภาวนา หรือ “การพัฒนาจิต” การฝึกอบรมจิตให้มีความเข้มแข็ง มั่นคง และมีคุณธรรม เช่น ความเมตตา ความกรุณา และสมาธิ เป็นสิ่งสำคัญที่ผู้นำสตรีต้องพัฒนาทั้งในด้านการงานและการใช้ชีวิต การเจริญจิตภาวนาจะช่วยให้ผู้นำสามารถควบคุมอารมณ์ตนเองในสถานการณ์ที่มีความกดดัน และสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย และส่งเสริมความร่วมมือในองค์กร และ มิติด้านปัญญาภาวนา หรือ “การพัฒนาปัญญา” การพัฒนาปัญญา เป็นการฝึกให้ผู้นำสามารถรับรู้และเข้าใจสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง ผู้นำที่มีปัญญาในการพิจารณาและแก้ไขปัญหาจะสามารถรับมือกับความท้าทายต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การบูรณาการกลยุทธ์บนฐานพุทธวิธีเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำสตรีในสถานศึกษา กล่าวคือ การสร้างความตระหนัก (Awareness) เป็นการบูรณาการหลักอริยสัจ 4 ในการเข้าใจปัญหา วิเคราะห์สาเหตุ และหาวิธีการแก้ไขในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อขจัดความขัดแย้งและส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่ดี แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับนรัชย์ ณ วิเชียร และคณะได้ศึกษาและพบว่าการนำหลักพุทธธรรมขั้นสูงสุดคือ “อริยสัจ 4” มาประยุกต์ใช้ในชีวิตและการพัฒนาองค์กร โดยเน้นการเข้าใจปัญหา สาเหตุ วิธีแก้ไข และการปฏิบัติเพื่อบรรเทาปัญหา อริยสัจ 4 ประกอบด้วย ทุกข์ (ปัญหา) สมุทัย (สาเหตุ) นิโรธ (การดับปัญหา) และมรรค (วิธีการแก้ปัญหา) โดยบทความนี้เชื่อมโยงหลักธรรมเข้ากับกระบวนการพัฒนาองค์กร ได้แก่ ด้านกระบวนการเชิงมนุษย์ โครงสร้างและเทคโนโลยี การจัดการทรัพยากรมนุษย์ และการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์ (นรัชย์ ณ วิเชียร และคณะ, 2562, หน้า 165-174) และสอดคล้องกับสอดคล้องกับอาชวัน อัครวนิก และปาณิสรา เปี่ยมุกดาได้ศึกษาการแก้ปัญหาของธุรกิจ SME ไทยโดยใช้หลักอริยสัจ 4 พบว่าการบริหารธุรกิจ SME ให้มั่นคงส่งผลดีต่อเศรษฐกิจและสังคมไทย หากธุรกิจล้มเหลวจะกระทบทั้งพนักงานและรัฐบาล การประยุกต์หลักพุทธธรรมช่วยเสริมสติ ปัญญา และคุณธรรมในองค์กร ส่งผลให้การทำงานมีคุณภาพและภาพลักษณ์ที่ดี นำไปสู่ความมั่นคงของธุรกิจ SME ตามที่คาตหวัง (อาชวัน อัครวนิก และปาณิสรา เปี่ยมุกดา, 2563, หน้า 106-123) การพัฒนาทักษะ (Skill Development) เป็นการบูรณาการคุณธรรม 4 เพื่อพัฒนาความคิดวิเคราะห์ ทักษะการตัดสินใจ และสร้างเครือข่ายผู้รู้ (mentors) เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้และพัฒนาองค์กรด้วยความโปร่งใสและจริยธรรม สอดคล้องกับกาญจนาพร ปานเพ็ชรพบว่า ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมตามหลักคุณธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในยุค 4.0 เน้นการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง มีวิสัยทัศน์ และบริหารงานแบบประชาธิปไตย โดยใช้นวัตกรรมใหม่ และหลักจริยธรรมที่สำคัญ เช่น ความยุติธรรม ความซื่อสัตย์ และความยั่งยืน อิงตามหลักคุณธรรม 4 ประการ คือ 1) การคบหาผู้รู้ 2) การแสวงหาความรู้ 3) การคิดโดยมีเหตุผล 4) การปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่อพัฒนาสถาน

ศึกษาให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในยุค 4.0 (กัญชพร ปานเพชร, 2565, หน้า 491-498) และการฝึกภาวนา (Mindfulness Practice) ฝึกพัฒนากาย ศีล จิต และปัญญาภาวนา เพื่อสร้างผู้นำที่มีคุณธรรม มีความมั่นคงทางอารมณ์ และมีปัญญาในการเผชิญปัญหาและนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จที่ยั่งยืน สอดคล้องกับพระ อุดมกิจสกุล พบว่า ทรัพยากรบุคคลเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้องค์กรดำเนินกิจการอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ควรดูแลรักษาอย่างดี การนำหลักธรรมภาวนา 4 จากพระพุทธศาสนามาบูรณาการในการบริหารบุคลากรสามารถช่วยแก้ปัญหาต่างๆ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้น้องในองค์กรได้อย่างเป็นรูปธรรม (พระ อุดมกิจสกุล, 2565, หน้า 58-66) และสอดคล้องกับ อธิวัฒน์ บงแก้ว พบว่า (อธิวัฒน์ บงแก้ว, 2565, หน้า 140-150) และสอดคล้องกับปริญญารัตน์ วรจิตนาลักษณ์ และคณะ การศึกษานี้ได้ทำการสำรวจสุขภาพของนิสิตในยุคไทยแลนด์ 4.0 ซึ่งผลการวิจัยพบว่านิสิตมีสุขภาพที่ดีในหลายด้าน นิสิตมีสุขภาพทางกายที่แข็งแรงสมบูรณ์ สุขภาพทางจิตที่มีความเป็นสุข และสุขภาพทางสังคมที่สามารถอยู่ร่วมกันได้ดี นอกจากนี้ยังมีสุขภาพทางปัญญาที่เกิดจากจิตใจที่สูง นิสิตแสดงให้เห็นถึงความรู้และความเข้าใจในการดูแลสุขภาพในระดับที่ดีมากตามหลักการของไทยแลนด์ 4.0 ในการสำรวจความคิดเห็นต่อสุขภาพตามหลักภาวนา 4 ของนิสิต พบว่ามีลำดับความสำคัญที่ชัดเจน โดยด้านกายภาวนาได้รับการจัดอันดับสูงสุด ตามด้วยด้านปัญญาภาวนา ด้านจิตภาวนา และด้านศีลภาวนา ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความตระหนักในสุขภาพแบบองค์รวม สำหรับข้อเสนอแนะในการส่งเสริมสุขภาพยุคไทยแลนด์ 4.0 นั้นได้แก่ ด้านกายภาวนา ควรดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข เพื่อส่งเสริมสุขภาพร่างกาย ด้านศีลภาวนา ควรพัฒนาศีลธรรมเพื่อเสริมสร้างจิตใจที่ดี ด้านจิตภาวนา ควรเสริมสร้างความรู้และความเข้าใจในการพัฒนาตนเอง และด้านปัญญาภาวนา ควรมีการแก้ปัญหาที่ถูกต้องตามความเป็นจริง (ปริญญารัตน์ วรจิตนาลักษณ์ และคณะ, 2563, หน้า 39-53) อภิปรายได้ว่า การบูรณาการกลยุทธานุภาพของพุทธธรรมดังกล่าวจะช่วยให้การพัฒนาภาวะผู้นำสตรีในสถานศึกษามีความเข้มแข็งและยั่งยืน สร้างผู้นำสตรีที่มีคุณค่าในทางจิตวิญญาณและจริยธรรม ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการเผชิญกับความท้าทายต่างๆ ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ด้วยการมุ่งมั่นในการพัฒนาและสร้างคุณค่าเหล่านี้ จะส่งผลให้สังคมโดยรวมมีความเข้มแข็งและเติบโตขึ้นอย่างยั่งยืน

4. สรุป

โลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและยากจะคาดคะเน โดยเฉพาะในบริบทที่เรียกว่า ยุค BANI สภาพแวดล้อมเหล่านี้มีผลกระทบอย่างยิ่งต่อการบริหารจัดการและพัฒนาภาวะผู้นำสตรีในสถานศึกษา สถานการณ์ที่ไม่แน่นอนนี้ท้าทายผู้บริหารหญิงให้ปรับตัวในหลากหลายด้าน ทั้งด้านอารมณ์ จิตใจ และวิธีการบริหารที่ต้องตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันและไม่เป็นระบบ ผู้นำสตรีในสถานศึกษาจำเป็นต้องปรับตัวอย่างมีกลยุทธ์ โดยการบูรณาการหลักพุทธธรรม ซึ่งเป็นต้นทุนที่ทรงคุณค่าของสังคม

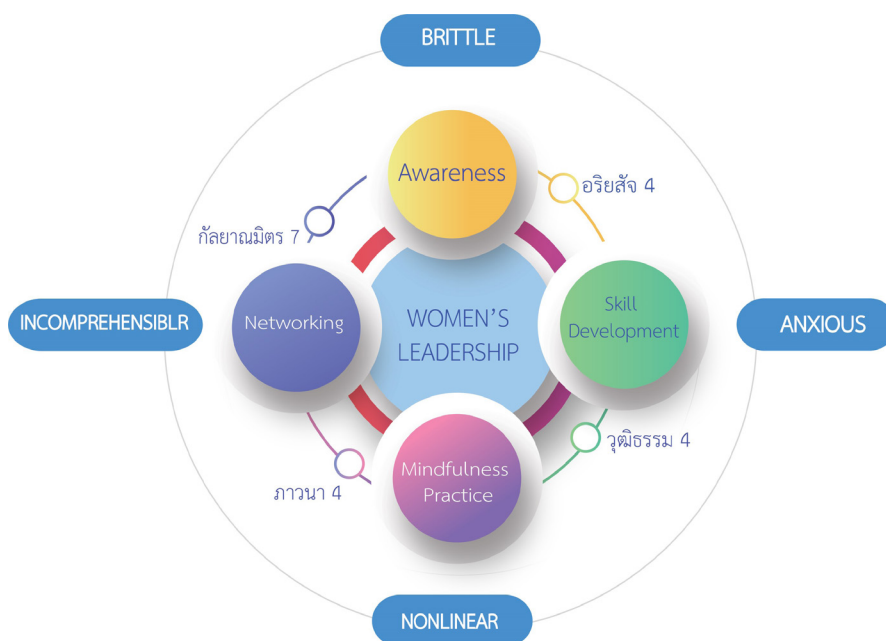
ไทยในการบริหารจัดการองค์กรหรือสถานศึกษา เช่น หลักอริยสัจ 4 เพื่อทำความเข้าใจและแก้ไขปัญหา หลักกฏศีลธรรม 4 เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและความเชื่อถือ หลักกัลยาณมิตร 7 เพื่อสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็ง และหลักภavana 4 เพื่อพัฒนาสติและการตัดสินใจที่มีจริยธรรม กลยุทธ์เหล่านี้ช่วยส่งเสริมผู้นำสตรีให้เป็นผู้นำที่มีคุณค่าและสามารถปรับตัวต่อความท้าทายในสถานการณ์การบริหารสถานศึกษาปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับข้อเสนอแนะจากการศึกษา จากการศึกษาผู้วิจัยเห็นว่ากลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำสตรีควรมีการเสริมพลังอำนาจให้กับผู้เกี่ยวข้องในสถานศึกษาซึ่งไปพร้อมๆ กันทั้งนี้เพื่อสร้างความรู้ และทักษะในการนำหลักพุทธธรรมซึ่งเป็นต้นทุนที่ดีของสังคมไทยไปใช้ในการพัฒนาองค์กรรวมถึงมิติอื่นๆ ทั้งในองค์กรและการปฏิสัมพันธ์กับภารกิจอื่นๆ นอกจากนี้แล้ว ควรมีกกลยุทธ์การสร้างเครือข่ายกัลยาณมิตร ในสถานศึกษาเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสนับสนุนกัน และควรใช้เทคนิคการภาวนาตามหลักภavana 4 เป็นพื้นฐานการศึกษาและเสริมสร้างสติและการตัดสินใจที่มีจริยธรรมซึ่งจะช่วยพัฒนาความเป็นผู้นำที่มีคุณค่าในบริบทการศึกษา และ ข้อเสนอการเขียนบทความความเรียงต่อไป ควรมีการนำเสนอประเด็นการบูรณาการการใช้เทคโนโลยีและการสื่อสารในกระบวนการพัฒนากลยุทธ์ภาวะผู้นำสตรี รวมถึงการสำรวจกรณีศึกษาในองค์กรการศึกษาที่ประสบความสำเร็จในการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับการพัฒนาผู้นำสตรี และควรเน้นถึงความสำคัญของการสร้างวัฒนธรรมองค์กรกับในสถานศึกษาเพื่อให้ผู้หญิงมีโอกาสแสดงศักยภาพและเป็นผู้นำที่มีคุณค่าต่อสังคมอย่างแท้จริง

5. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่ายุคที่มีความหลากหลาย เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว และยากจะคาดเดา การพัฒนาภาวะผู้นำสตรีในบริบทสถานศึกษาจึงมีความสำคัญยิ่ง โดยเฉพาะการนำหลักพุทธธรรมมาใช้เป็นกรอบในการพัฒนาภาวะผู้นำสตรี แนวทางการบูรณาการประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ เป็นหลักธรรมที่เชื่อมโยงกันอย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ การตระหนักรู้ (Awareness) บนฐานหลักอริยสัจ 4 เพื่อช่วยในการวิเคราะห์ปัญหาและระบุสาเหตุที่เกิดขึ้นในองค์กร การเข้าใจสาเหตุและวิธีแก้ไขทำให้สตรีสามารถจัดการกับความท้าทายได้ดียิ่งขึ้น การพัฒนาทักษะ (Skill Development) โดยการประยุกต์ใช้คุณธรรม 4 เพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะที่จำเป็น การคิดวิเคราะห์และการตัดสินใจที่ดีเป็นพื้นฐานสำคัญในการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ การสร้างเครือข่าย (Networking) เป็นอีกหนึ่งองค์ประกอบที่สำคัญ ซึ่งเน้นการมีสัมพันธ์กับกัลยาณมิตร 7 เพื่อสร้างการสนับสนุนและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในชุมชนการเรียนรู้ การมีเครือข่ายที่แข็งแกร่งช่วยเสริมสร้างความมั่นใจและแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง และการฝึกภavana (Mindfulness Practice) โดยการนำหลักภavana 4 มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาความสามารถในการควบคุมอารมณ์และการตัดสินใจที่ดี ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้นำที่ต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่ไม่แน่นอน แนวทางดังกล่าวไม่เพียงแต่ช่วยพัฒนาภาวะผู้นำสตรี แต่ยังส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในบริบท

การศึกษา สร้างความมั่นใจให้กับสตรีในการเป็นผู้นำ และส่งเสริมวัฒนธรรมการใช้พลังงานอย่างยั่งยืนในองค์กรการศึกษา สุดท้าย ข้อเสนอที่เป็นองค์ความรู้ดังกล่าวเป็นแนวทางที่มีคุณค่าในการผู้นำสตรีผู้นำที่มีคุณภาพในยุคแห่งความท้าทาย สามารถสรุปได้ตามแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กัญชพร ปานเพชร. (2565). ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมตามหลักคุณธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในยุค 4.0. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์*, 9(1), 491-498.
- กุลชลี จงเจริญ. (2562). การพัฒนาชุดฝึกอบรมผ่านเว็บเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านศักยภาพภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสตรีในประเทศไทย. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 47(1), 18-36.
- ธีรวัฒน์ บงแก้ว. (2565). แนวทางการส่งเสริมการบริหารงานวิชาการตามหลักภาวนา 4 ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2. *วารสารบัณฑิตสาเกตปริทรรศน์*, 7(2), 140-150.
- ธีระ รุญเจริญ. (2553). *ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.

- นรชัย ณ วิเชียร และคณะ. (2562). อริยสัจ 4 กับการพัฒนาองค์กร. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธนบุรี*, 13(1), 165-174.
- นวลนภา จุลสิทธิ และคณะ. (2567). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมกับการบริหารการเปลี่ยนแปลงองค์กรภาค รัฐภายใต้ยุค VUCA. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 7(1), 310-328.
- ประเวศ วะสี. (2564). *พุทธวิธีสร้างสุขสร้างสุขภาวะสำหรับคนทั้งมวล*. เข้าถึงได้จาก <https://www.isranews.org/article/isranews-article/103131-isra-52.html>
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต). (2565). *พระพุทธศาสนากับสถาบันพระมหากษัตริย์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- พีระ อุดมกิจสกุล. (2565). การประยุกต์หลักภาวนา 4 เพื่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ของบริษัทไปรษณีย์ ไทย ดิสทริบิวชั่น จำกัด. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมบริหารคน*, 5(2), 58-66.
- มติชนออนไลน์. (2567). *TMA 60 ปี ดึงผู้นำองค์กรชั้นนำร่วมแลกเปลี่ยนวิสัยทัศน์สู่อนาคตยั่งยืน ซีพี ซี ธุรกิจต้องปรับตัวเพื่อความยั่งยืน*. เข้าถึงได้จาก https://www.matichon.co.th/publicize/news_4800722
- มัชฌิมา วงษ์จันทร์เพ็ง. (2564). คุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสตรีในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัล. *วารสารบริหารการศึกษาบัวบัณฑิต*, 21(2), 41-50.
- รตสิรี นาทอง และคณะ. (2559). ศึกษาวิเคราะห์บทบาทองค์กรสตรีด้านการแก้ปัญหาสตรีในสังคมไทย ปัจจุบันด้วยหลักพุทธธรรม. *วารสารวิชาการธรรมทรรคน*, 16(2), 133-147.
- ริญญารัตน์ วรจินตนาลักษณ์ และคณะ. (2563). การศึกษาสุขภาวะยุคไทยแลนด์ 4.0 ตามหลักภาวนา 4 ของนิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *วารสารวิจัยการบริหารการพัฒนา*, 10(4), 39-53.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต). (2562). *พุทธธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 53). กรุงเทพฯ: ทบตัน.
- สรกมล อุดุลยานนท์. (2567). *คำถามของ “ผู้นำ”*. เข้าถึงได้จาก <https://www.prachachat.net/opinion-column-2/news-1657607>
- อนิรุทธิ์ ตูลสุข. (2565). *จาก VUCA world สู่ BANI WORLD*. เข้าถึงได้จาก <https://www.coachforgoal.com/>
- อภิญา พรธศรี และคณะ. (2567). บทบาทสตรี: ภาวะผู้นำร่วมสมัย. *วารสารเสฏฐวิทย์ปริทัศน์*, 4(1), 1-12.
- อาชวัน อัสวานิก และปาณิสรา เปี่ยมุกดา. (2563). แนวทางแก้ปัญหาในองค์กร SME ในสังคมไทยตาม แนวอริยสัจ 4. *วารสาร มจร พุทธศาสตร์บริหารคน*, 4(2), 106-123.
- Davies, M. & Bui sine, S. (2018). Innovation Culture in Organizations. *Science, Technology and Innovation Culture*, 3, 6-11.
- Edmunds, M. (2007). *The female superintendency: Reframing our standing of women's leadership styles and behaviors*. Dissertation in Doctor of Education, Seton Hall University.

- Jamais Cascio. (2022). *A framework for understanding a turbulent world*. Retrieved from <https://ageofBANI.com/>.
- Kotter J. P. (1995). *Leading change: Why transformation efforts fail*. Harvard Business.
- Wickham, M. D. (2007). *Female superintendents: Perceived barriers and successful. strategies used to attain the per intendency in Los Angelis*. Dissertation in Doctor of Education University of the Pacific.